

О.В. Михайленко
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

Однією з актуальних проблем і завдань вищої освіти України є якісна підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних бути конкурентоспроможними, швидко адаптуватись до умов праці, що змінюються під впливом різних як позитивних, так і негативних чинників і розвиватись професійно та особистісно впродовж життя. На разі у комплексі заходів щодо реалізації компетентнісного підходу до підготовки фахівців особливого значення набуває формування інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти (ЗВО) як умови підготовки кваліфікованих кадрів.

Результати наукових досліджень теоретичних засад і практики освітньої інноватики є актуальними та висвітлюються в працях вітчизняних і закордонних вчених. Сутність освітніх інновацій, принципи і закономірності розвитку інноваційних освітніх процесів, зміст та організаційні умови інноваційної діяльності закладів освіти розкрито в працях В. Кременя, О. Пометун, І. Дичківської, Н. Оріоль, М. Давида. Ученими визначено філософську сутність освітньої інноватики як феномену сучасності; описано проблеми і перспективи інноваційної освіти та обґрунтовано інновації як цінності змін і сталого розвитку сучасної системи освіти; технологічні інновації означено як чинник впровадження технологій і суспільних змін, обґрунтовано потребу створення в закладах освіти інноваційного освітнього середовища (створення умов для формування і розвитку в здобувачів вищої освіти загальних і професійних компетентностей людини XXI століття) [3, 4]

Теоретичні засади, сучасні тенденції змін та особливості сучасного освітнього середовища закладу освіти, компоненти його структури, функції та етапи проектування описано в працях Т. Бейтса, І. К. Гораш, С. Трубачевої та інших дослідників [1].

Метою дослідження є визначення сутності інноваційного освітнього середовища ЗВО як умови підготовки кваліфікованих фахівців.

Інновації у ЗВО передбачають зміни в цілях, умовах, змісті, засобах, методах, формах організації освітнього та управлінського процесів, які характеризуються новизною, мають потенціал підвищення ефективності всіх складових в цілому або будь-яких окремих складових, що демонструють довготривалий корисний ефект, який виправдовує зусилля та засоби, спрямовані на впровадження інновацій.

Більшість дослідників відзначають, що відмінною рисою інноваційного освітнього середовища є синтез основних чинників розвитку особистості – середовища життєдіяльності, виховання, самоосвіти та самовиховання, спрямованих на реалізацію творчого потенціалу здобувача освіти. Таке середовище є комплексною формою функціонування та реалізації основоположних принципів інноваційної педагогіки та єдиним освітнім простором освітнього закладу, що дозволяє кооперувати зусилля всіх зацікавлених суб'єктів та об'єктів у якісній підготовці майбутніх фахівців [2].

Формування інноваційного середовища спрямоване на розвиток інноваційного потенціалу, необхідного для генерування нових ідей, створення нових продуктів, технологій, просування фундаментальних та прикладних досліджень у різних галузях знання, у т.ч. соціально-педагогічного, в розвитку інноваційної активності особистості як основного критерію готовності до професійної діяльності [5].

Таким чином, інноваційне освітнє середовище розуміється як продукт суб'єкт-суб'єктних відносин усіх учасників освітнього процесу, який відрізняється тим, що він базується:

- на інноваційному змісті освіти, відображеному в авторських освітніх програмах та в індивідуальних освітніх траєкторіях здобувачів освіти;
- на інноваційних технологіях освіти, що ґрунтуються на міждисциплінарному підході, інтерактивних методах навчання та тьюторстві;

- на інноваційних методах виховання, що ґрунтуються на адекватних методах виховної роботи з молоддю в сучасних умовах;

- на нових формах управління освітнім середовищем, заснованих на створенні ситуаційно-прогностичних центрів у ЗВО;

- на безпечному освітньому середовищі ЗВО, заснованому на безперервному моніторингу та врегулюванні проблем та перешкод, що впливають на якість освіти у ЗВО [4]

Інноваційне освітнє середовище ЗВО є сукупністю змісту, форм, методів та засобів навчання, заснованих на трансфері досягнень сучасної науки і техніки в освітній процес ЗВО та спрямованих на формування інноваційної особистості здобувачів освіти, здатних приймати креативні рішення у професійній галузі.

Структурними компонентами інноваційного освітнього середовища як системи підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності визначається: ціннісний, соціальний та інформаційно-технологічний компоненти.

Ціннісний компонент інноваційного освітнього середовища передбачає розвиток його культури, що ґрунтується на принципах академічної свободи; толерантності, чесності та поваги до людей; довіри і відкритості між суб'єктами освітнього процесу. Культура освітнього середовища визначається дослідниками як домінуючі цінності та переконання учасників освітнього процесу, які визначають моделі їх поведінки, засоби і форми спілкування та впливають на якість навчання, безпеку, комфорт і психологічний клімат у ЗВО.

Соціальний компонент інноваційного освітнього середовища сприяє включенню здобувачів вищої освіти до освітнього процесу у швидкоплинних умовах та вимагають від них, як суб'єктів освітнього процесу, усвідомленої адаптації до змін, спільних злагоджених дій і конструктивних комунікацій між здобувачами і викладачами та в студентських групах. Освітнє середовище закладу вищої освіти має забезпечити адаптацію молодих людей до нових умов – навчання для опанування професії, входження в доросле життя на засадах самостійного вибору цінностей, видів діяльності, моделей спілкування, побудови партнерських взаєностосунків з викладачами й одногрупниками.

Інформаційно-технологічний компонент освітнього середовища ЗВО – це умови доступу до якісної інформації й інформаційних технологій на засадах інформаційної безпеки та інформаційної культури, що орієнтовані на майбутню професію. Зміст реалізації цього компонента передбачає: орієнтацію матеріальної бази, дизайну освітнього середовища на потреби здобувачів освіти; ефективне застосування цифрових технологій; використання засобів і технологій для комунікацій між суб'єктами освітнього процесу; інформаційну безпеку [1].

Елементами інноваційного середовища є: кваліфіковані кадри; створена інноваційна культура; доступ до публікацій різного рівня; ресурсна база; взаємодія з бізнес-сферами, наприклад, з метою застосування аутсорсингу (передача деяких функцій); можливості участі та апробації на практиці проєктів та ідей, які надалі можуть вийти в інновацію; створення та функціонування інноваційних підприємств на базі ЗВО; розробка та впровадження на практиці наукових ідей; участь у програмах з метою реалізації проєктів та отримання грантів.

Якість цих елементів визначає інноваційне середовище ЗВО. Саме з перерахованих вище елементів формуються умови для інноваційного освітнього середовища, такі як: психолого-педагогічні, що передбачають орієнтацію освітнього процесу на інноваційну діяльність, та організаційно-педагогічні, що передбачають організацію самого інноваційного процесу. Створення інноваційно-освітнього середовища з інноваційним процесом та інноваційною діяльністю не стихійний, але спрямований та керований процес,

На нашу думку, інноваційне освітнє середовище включає два основних процеси – це формування та розвиток особистості здобувача освіти, і процес впливу самої особистості на інноваційне освітнє середовище. Взаємодію даних процесів стосовно здобувача освіти можна визначити як «суб'єктно-об'єктні». З одного боку здобувач освіти виступає суб'єктом, тобто інноваційне освітнє середовище створене для студента. З іншого боку здобувач виступає у ролі об'єкта щодо інноваційного освітнього середовища, оскільки саме за рахунок діяльності здобувачів освіти воно створюється і функціонує. Таким чином,

виникає взаємодія інноваційного освітнього середовища та здобувача освіти. Зауважимо, що для інноваційного освітнього середовища суттєву роль відіграє процес освітньої діяльності, де його визначальним і спрямовуючим змістом є людські ресурси.

Створення інноваційного освітнього середовища ЗВО є ключовим елементом підвищення якості навчання та підготовки майбутніх фахівців. Застосування сучасних технологій, активних методів навчання, стимулюючого середовища для творчості та інновацій сприяє розвитку критичного мислення, практичних навичок та підготовці здобувачів освіти до викликів сучасного суспільства. Інноваційне освітнє середовище не лише забезпечує освітній процес, а й стимулює розвиток креативності та інноваційного мислення серед здобувачів, що є ключовим для їхнього успіху в майбутній кар'єрі. Таким чином, інвестиції у створення та підтримку інноваційного освітнього середовища ЗВО є важливим кроком у покращенні якості вищої освіти, підготовки кваліфікованих фахівців та розвитку суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гораш К.В., Боднар А.М. Інноваційне освітнє середовище закладу вищої освіти як система підготовки студентів до навчання впродовж життя. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 4 (32). С. 537-550. URL: <http://188.190.33.55:7980/jspui/handle/123456789/13438>.
2. Гораш, К. В., Боднар, А. М. Особливості створення інноваційного середовища закладу вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики*. 2023. №1. С. 29–34. URL: <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-5>.
3. Григораш О. Освітнє середовище закладу освіти: інноваційні стратегії розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 4(32), С. 906-915. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-906-915](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-906-915).
4. Кремень В.Г. Інноваційність як вимога часу. Товариство «Знання». 2020. URI: <https://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu>.
5. Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному освітньому середовищі: монографія / кол. авт; за заг. ред. проф. Н.П. Волкової, О.О. Лаврентьевої. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. 498 с. <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cfb742d8-05bc-4502-86ad-46bb93ea223a/content>.